

Cultureel attaché
Jeanne Wikler probeert
 in het kloppend hart van
 de hedendaagse kunst
 Nederlandse kunst en
 cultuur te promoten.
 ‘Misschien wordt dit wel
 de Gouden Eeuw van
 het Nederlands design.’

We zitten er midden-in,” zegt Jeanne Wikler, terwijl ze met een weids gebaar op het uitzicht vanuit haar werkkamer

wijst. “Dat is de beroemde St. Patrick’s Cathedral, daar heb je het Rockefeller Center, en het MoMA ligt op loopafstand.”

En óf de cultureel attaché midden in New York zit. Want wat we er in Europa ook van vinden, de Verenigde Staten zijn nog altijd *the place to be* voor ambitieuze kunstenaars – ook de opkomst van spannende kunstscenes in steden als Shanghai of Hongkong zal daar voorlopig niets aan veranderen. En juist vanuit New York, de culturele hoofdstad van de VS, probeert Wikler de Nederlandse kunst en cultuur te promoten.

Daarbij roeit ze met de riemen die ze heeft. Het Nederlandse consulaat-generaal in New York beschikt immers niet over een Goethe-Institut of Alliance Française, instituten met een grote reputatie en dito budgetten. Vooral naar dat laatste kijkt Wikler met lichte jaloezie. “Voor de promotie van de Nederlandse kunst heb-

zegt Jeanne Wikler, ‘ambassadeeraad voor culturele aangelegenheden op het consulaat-generaal’ in New York, oftewel cultureel attaché. “Dat zegt wel iets over de bijzondere status die New York heeft.”

Wikler – niet uitzonderlijk groot, maar met haar vooruitstekende kaaklijn en scherpe blik een opvallende verschijning – is waarschijnlijk ook de enige Nederlandse diplomaat met een Amerikaans accent. Ze is dan ook geboren en getogen in Kentucky, in het hart van de Verenigde Staten.

Na een studie theaterwetenschappen aan de University of Chicago vertrok ze naar Parijs voor een theater- en mimeopleiding aan de Marcel Marceau-school. Daar ontmoette ze een Nederlandse medicijnenstudent, met wie ze trouwde en in 1974 naar Amsterdam kwam. Wikler zou er langer blijven wonen dan waar ook ter wereld.

Ze verwierf de Nederlandse nationaliteit, kreeg de taal onder de knie en werkte twintig jaar lang als documentaire- en televisiemaker bij diverse publieke omroepen. In 1995 richtte ze het Binger Film Instituut in Amsterdam op, waarvan ze tot haar oversteek naar New York in 2001 directeur zou blijven. “Toch heb ik in al die

Kunstmakelaar

ben wij jaarlijks een budget van ongeveer 220.000 euro voor heel de VS. Dat is natuurlijk beperkt. En promotie kost geld, dus hoe meer geld je hebt, hoe beter.”

De afwezigheid van een eigen cultureel instituut in New York betreurt de cultureel attaché echter nauwelijks. “Dat werkt in een stad als Jakarta, omdat het aanbod van moderne westerse kunst er relatief klein is. Het Erasmus Huis is daar dan ook een *powerful* promotiemiddel. Maar in New York concurreer je met musea als het MoMA, Guggenheim en Metropolitan. Dat win je nooit. Neem de Alliance Française in New York: schitterend instituut, maar het trekt voornamelijk Franse bezoekers. Wij willen juist het Amerikaanse publiek bereiken.”

Ik ben de enige Nederlandse cultureel attaché die niet in dienst is bij Buitenlandse Zaken, maar bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,”

jaren altijd een paar typisch Amerikaanse eigenschappen behouden, tenminste, dat hoor ik van anderen: energiek, positief ingesteld en communicatief sterk.” Nuttige eigenschappen in een competitieve omgeving als New York.

Haar dagagenda ziet er als volgt uit: vanwege het tijdsverschil is de ochtend gereserveerd voor contact met Nederland, dan volgen afspraken met beleidsmedewerker podiumkunsten Cees de Bever, met de Nederlandse componist Jacob ter Veldhuis en zijn Amerikaanse agent, en met Marloes Krijnen, directeur van het Fotografiemuseum Amsterdam (Foam). 's Avonds is er de opening van een fototentoonstelling van Nederlandse mode bij studio Diane von Fürstenberg. Kortom, het wordt een volle dag.

Om een Amerikaans publiek te bereiken, pakt Nederland het in New York anders aan dan bijvoorbeeld de

Jeanne Wikler in midtown Manhattan, met St. Patrick's Cathedral op de achtergrond

in New York

Alliance Française. Wikler: "Wij proberen Nederlandse kunst in Amerikaanse instellingen te krijgen via de lokale kunstprofessionals: agenten, curatoren, festivaldirecteuren, galeriehouders, kortom, de mensen die hier het culturele aanbod bepalen."

Clare Sauro, curator van het Fashion Institute for Technology (FIT) in New York, is een van die Amerikaanse kunstprofessionals. Voor de expositie *Dutch at the Edge of Design* in het FIT heeft ze intens samengewerkt met de culturele afdeling van het Nederlands consulaat-generaal. "Op zich is het niet bijzonder dat we met buitenlandse partijen te maken hebben," zegt Sauro hierover. "Maar meestal zijn dat sponsors uit het bedrijfsleven, geen diplomaten."

Ze ziet een Amerikaanse diplomaat niet snel in een vergelijkbare rol. "Er was al nooit bijzonder veel overheidssteun voor de kunsten. Onder deze regering is dat

alleen maar minder geworden. Laat staan dat de Amerikaanse overheid zich in het buitenland voor Amerikaanse kunstenaars zou inzetten. Die heeft het al druk genoeg met de promotie van de buitenlandse politiek."

Terwijl er volgens Sauro wel wat te zeggen valt voor de Nederlandse benadering. "Ik heb de indruk dat Nederlandse kunstenaars zich vrijer voelen en meer zelfvertrouwen hebben. Dat zou best door die steun kunnen komen. Amerikaanse kunstenaars zijn vaak minder avontuurlijk, die moeten immers hun brood met hun kunst verdienen en houden daarvoor meer rekening met de smaak van het grote publiek."

De Nederlandse designers worden vanuit eigen land financieel gesteund door de Mondriaan Stichting en in New York door middel van promotie door Jeanne Wikler en haar medewerkers. Het werkt. Sauro: "Vanwege het recente verleden

staan we open voor hun ideeën en luisteren we naar ze. Zo hebben we het werk van Nicolette Brunklus en Job Smeets leren kennen."

Dat het consulaat in New York iets kan betekenen voor relatief kleine namen als Brunklus en Smeets, is echter uitzonderlijk. Wikler is stellig over haar standplaats. "New York is geen plek meer voor beginnende kunstenaars."

Dat heeft om te beginnen met de knikkers te maken. "Het leven is hier onbetaalbaar geworden; vooral de huzenmarkt jaagt jonge kunstenaars de stad uit. Dat is jammer, maar daardoor zijn elders in het land nieuwe culturele hotspots ontstaan, zoals Los Angeles, Miami en Minneapolis." Daarnaast speelt ook de enorme concurrentie een rol. "Zelfs kunstenaars met een grote reputatie in Europa moeten hier meestal onderaan beginnen." Het is treurig, maar waar: "Iemand die in Nederland net begint, is ►

► gewoon nog niet rijp voor New York.”

Het verandert niets aan New Yorks status als centrum voor de hedendaagse kunst. Integendeel, het versterkt deze rol alleen maar. “Zodra ze beginnen te verdienen met hun kunst, willen veel kunstenaars hier komen wonen, werken en vooral: exposeren.”

Logisch, vindt Wikler. “Als musicus wil je een keer in Carnegie Hall hebben gestaan en als beeldend kunstenaar tel je pas echt mee als je een expositie in het MoMA of Guggenheim hebt gehad.”

Wikler heeft er dan ook geen enkel probleem mee om arrivés als Harry Mulisch, de Nederlandse Bachvereniging of beeldend kunstenaar Folkert de Jong te promoten. “Het is goed voor de Nederlandse kunst als kunstenaars zich meten met de rest van de wereld, zich openstellen voor internationale invloeden. En het is ook een goede manier om Nederland aan de wereld te laten zien.”

Cees de Bever, beleidsmedewerker podiumkunsten op het consulaat, heeft zich inmiddels in Wiklers kamer gemeld om bij een broodje de voortgang van het *Netherlands-America Dance & Theatre Project (NA-DTP)* te bespreken. Dit driejarig project loopt tot eind dit jaar en is gericht op promotie en professionalisering van dans en theater uit Nederland, de VS en Canada.

De Bever is een vlot prater en dat is maar goed ook: het vereist een rappe tong om in een fatsoenlijk tijdsbestek alle punten op zijn lijstje door te spreken. Zo blijkt danseres Anouk van Dijk de voorselectie van enkele grote Amerikaanse theaters te hebben gehaald, zit toneelregisseuse Alexandra Koch in de lift, is de piepjonge toneelschrijver Enver Husicic een Amerikaanse beurs toegekend en reist De Bever zelf de volgende dag af naar het Fringe Festival van Philadelphia, waarvan de directeur interesse heeft getoond in onder meer acteur Jeroen Willems en theatergroep Kassys.

Wikler luistert aandachtig terwijl dit alles in sneltreinvaart de revue passeert, en plaatst af en toe een opmerking. “Dus je vindt dat ik dit jaar twee recepties voor de APAP moeten geven?” De APAP is de overkoepelende organisatie van vertegenwoordigers uit de Amerikaanse podiumkunstsector; zij organiseert in januari weer haar jaarlijkse conferentie. Wikler maakt stevast van dat moment gebruik door een receptie te geven in haar ambts-

woning in Chelsea, te midden van zo'n beetje alle galeries die er in New York toe doen. “Wat wij kunnen doen, is contacten leggen, netwerken onderhouden. We zijn een soort makelaars tussen Nederlandse kunstenaars en Amerikaanse instellingen.”

Hoewel Chelsea ‘uit de route’ is – de APAP-conferentie vindt in Midtown plaats – wordt de receptie elk jaar goed bezocht. Het populaire ‘avondje Jeanne’, zoals de receptie inmiddels bekendstaat, dreigt nu aan zijn eigen succes ten onder te gaan. “Ik heb ruimte voor maar zeventig men-

voordeel. “Het is ook een goede manier om een relatie op te bouwen met Amerikaanse uitgevers.”

Een kunstenaar die nog net buiten de categorie ‘arrivé’ valt, is de componist Jacob ter Veldhuis, die even later met zijn Amerikaanse agent Todd Vunderink aanschuift in Wiklers werkkamer. Er wordt gesproken in de wij-vorm – “Wat kunnen we daaraan doen?”, “Wie moeten we daarvoor bellen?” – en er is unanieme tevredenheid over de vaststelling dat Ter Veldhuis inmiddels meer bladmuziek in de VS verkoopt dan in Nederland. Het is

Jeanne Wikler en Erwin Olaf tijdens de opening van Olafs tentoonstelling, januari 2006

sen,” weet Wikler. “En dan woon ik in een voor New Yorkse begrippen groot huis.” De oplossing is wellicht om twee recepties te geven, een voor vertegenwoordigers uit de muziekwereld en een voor mensen uit de dansgemeenschap. Wikler moet er nog even over nadenken.

Die recepties in een huiselijke sfeer kunnen net dat zetje geven dat een Nederlandse kunstenaar hier nodig heeft,” vertelt Wikler, als het werkoverleg met De Bever erop zit. “Een paar jaar geleden organiseerde het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds de ‘Week van het Nederlandse Boek’ in Amerika. Toen heb ik een ontvangst gehouden ter ere van Harry Mulisch en Cees Nooteboom. Die twee zijn wereldberoemd in Nederland en Duitsland, maar hier zijn ze alleen in kleine kring bekend.” Zo'n receptie heeft nog een

duidelijk: de componist, zijn agent, de cultureel attaché en de inmiddels weer aangeschoven beleidsmedewerker podiumkunsten hebben hetzelfde doel: Ter Veldhuis in de VS laten doorbreken naar een zo groot mogelijk publiek.

Niet alleen uitvoerende kunstenaars, ook Nederlandse kunstinstellingen proberen op Amerikaanse bodem een voet aan de grond te krijgen. Het werkbezoek tegen het einde van de middag van Marloes Krijnen, directeur van het Foam, hoort dan ook evengoed als de voorgaande afspraken bij een doorsnee-werkdag van de cultureel attaché.

Krijnen komt net uit Washington, waar ze met The Library of Congress afspraken heeft gemaakt over het organiseren van een Europese tour van de kleurenfotografie van de Farm Security Administration, die wat haar betreft bij Foam in Amster-

Jeanne Wikler in de Hasted Hunt Gallery bij de tentoonstelling van Erwin Olaf

dam moet beginnen. Daarnaast hoopt ze in de nabije toekomst gebruik te kunnen maken van Wiklers contacten in New York. Krijnen: “Ik wil graag enkele tentoonstellingen laten reizen, bijvoorbeeld werk van Philip-Lorca diCorcia. Ik heb hier al een behoorlijk netwerk binnen de galleries en de media, maar we hebben nog niet veel toegang tot de musea.”

Wikler hoopt uiteraard te kunnen helpen, maar weet hoe moeilijk dit ligt met solofotografie. “De grote musea doen alleen fototentoonstellingen van de allergrootste fotografen, zoals Diane Arbus dit voorjaar in het MoMA.”

Aan het bezoek van Krijnen komt echter al gauw een eind – haar vliegtuig naar Nederland vertrekt diezelfde avond. Ze laat nog de groeten doen aan Angelique Westerhof, directeur van het Dutch Fashion Institute in New York, en vertrekt.

Wikler is blij met het bliksembezoek. Ze beschouwt fotografie namelijk als een van Nederlands sterkste kunstdisciplines, in het bijzonder de portretfotografie. “En de dingen waar je goed in bent, moet je voor het voetlicht brengen. Daarom wil ik zoveel mogelijk mensen in het veld kennen.”

De andere twee speerpunten in het promotiebeleid zijn Nederlands jeugdtheater – “Het is progressief, schuwt maatschappelijke onderwerpen niet en is in vergelijking met Amerika, waar het genre er maar een beetje bij hangt, een volwassen discipline” – en design. Vooral van dat laatste verwacht Wikler veel. “Dit zou weleens de Gouden Eeuw van het Nederlands design kunnen worden. Nederlandse ontwerpers hebben een typi-

‘De dingen waar je goed in bent, moet je voor het voetlicht brengen. Daarom wil ik zoveel mogelijk mensen in het veld kennen.’

sche ontwerpstyl, hoewel het merendeel zich dat nauwelijks realiseert. De Amerikaanse vakpers is er lyrisch over. Het is tegendraads, er is een twist tussen traditionele patronen en aparte materialen, en het is kleinschalig. Heel anders dus dan ze hier gewend zijn.”

Daarom wordt Nederlands design onder de noemer *Orange Alert* met man en macht in New York gepromoot. Het leidde sinds januari 2005 al tot tentoonstellingen in onder meer het MoMA, Museum at FIT en National Design Museum Cooper-Hewitt. Dit jaar worden ook steden als Los Angeles en Washington bij het project betrokken.

In het kader van datzelfde *Orange Alert* staken Wikler cum suis afgelopen jaar ook energie in *Dutch Touch*: in samenwerking met de Dutch Fashion Foundation werd de fine fleur van de Nederlandse modeontwerpers tijdens de New

York Fashion Week aan de man gebracht. De inkopers van modeketens als Barney’s, Saks Fifth Avenue, Harvey Nicols en Neiman Marcus zaten er schouder aan schouder met redacteurs van onder meer *Vogue*, *Elle* en *Surface*.

Vanavond staat de opening van de expositie *Stretching Boundaries: Beyond Fashion* op de rol, met werk van onder anderen Bas Kosters, Esther Loonen en het duo Martine van ’t Hul & Fleur van Maarschalkerwaart. Voormalig topmodel Frederique van der Wal en de cultureel attaché zelve zijn aanwezig om het verwende New Yorkse publiek naar de Diane von Fürstenberg Gallery te lokken.

Overigens, vindt Wikler, ook zonder direct aanwijsbaar economisch voordeel is besteding van belastinggeld aan promotie van de Nederlandse kunst en cultuur in de VS verdedigbaar. “Kunst heeft een inherente waarde, want het verhoogt de kwaliteit van leven. Dat is niet in geld te meten. Bovendien is het tonen van kunst een goede vorm van *public diplomacy*: zo zegt de eigenzinnigheid van onze vormgeving of de speelse ernst van ons jeugdtheater ook iets over onze cultuur.”

Naast het simpelweg tonen van goede kunst, leent ook het gemeenschappelijk cultureel erfgoed van Nederland en de VS zich voor public diplomacy. “Er is in en rondom New York veel Amerikaanse belangstelling voor de Nederlandse koloniale geschiedenis.”

Het twee jaar geleden verschenen boek *The Island at the Center of the World: The Epic Story of Dutch Manhattan* van Russell Shorto heeft deze belangstelling nog een zetje in de goede richting gegeven. Voor een grootscheeps initiatief, bijvoorbeeld een Dutch Heritage Museum in New York, lijkt het echter nog te vroeg. “Het is helaas nog lang geen 2023; dan is het vierhonderd jaar geleden dat Nieuw Amsterdam werd gesticht. Je hebt toch een jaartal nodig, wil je iets echt groots doen.”

Dat betekent niet dat Wikler geen grote ambities op kortere termijn heeft. Voor de zomer van 2007 staat in het Berkshiregebied, ten noordoosten van New York, *Dutch Crossing* op het programma, een multidisciplinair festival van Nederlandse kunst en cultuur. Daar openen straks kunstinstellingen als het Jacob’s Pillow Dance Festival, Tanglewood Music Festival en het Massachusetts Museum of Contemporary Art de deuren voor Nederlands theater, design en beeldende kunst. |